

HARRI ROSFU

Lõpuni kasutamata võimalus

Balletiteater ei ole lõbuasutus, kus iga hinna eest uus ja omamoodi on kõige parem.

Ago Herkül

August Bournonville, "Sülfiid", romantiline ballett kahes vaatuses. Muusika Herman Severin Løvenskiöld. Lavastajad Eva Kloborg, Frank Andrsen ja Anne Marie Vessel Schlüter (Taani), lava- ja valgus-

tada võimalikult autoritruuna. Estonias nähtu põhjal võime taanlaste ees sügavalt kummardada: nende lavastus on koreograafiliselt traditsioonitruu ja endiselt verivärske.

Kindlasti pole Bournonville'i koreograafia täielikult ja iga täpitähena säilinud. Igasuguse progressiga tantsutehnikas me kaotame midagi kaotame tagasiöördumatult ja jäägitult.

tuses lavale, olid riietatud šoti ruudulistesse seelikutesse (kas punastesse või kollastesse) ja see oli tõeliselt kaunis. Kunstnik on suutnud lavastuse elavaks muuta. Lavakujundus tagas oma taotluslikus arhailisuses ja detailirohkuses pildilise elavuse ning äratuntavuse. Samas tõstatas seegi kujundus igavikulise probleemi Estonia täielikust sobimatusest dekoratsiooni

leti esiklapsena sündis "Sülfiid" siiski Pariisis ja F. Taglioni lavastatuna. Tänapäev Pariisi *Grand Opera* on võrdselt Peterburi Maria teatriga balleti parimate traditsioonide hoidja ja kandja.

Kuhu jäi XIX sajandi romantism?

1972. aastal restaureeris Pierre Lacotte *Grand*

August Bournonville, "Sülfiid", romantiline ballett kahes vaatuses. Muusika Herman Severin Løvenskiöld. Lavastajad Eva Kloborg, Frank Andren ja Anne Marie Vessel Schlüter (Taani), lava- ja valguskujunduse ning kostüümide autor Mikael Melbye (Taani). Dirigendid Jüri Alperen, Mikk Murdvee, osades Marina Tširkova või Olga Rjabjikova, Vladimir Arhangelski (pildil) või Artjom Maksakov, Urve-Ly Voogand või Ingrid Gilden, Aleksander Prigorovski, Juri Mihhejev või Vitali Nikolajev jt. Esietendused Estonias 25. ja 27. I.

Tänane Estonia ballett on sulam paljudest nähtustest, mis iseloomustavad meie ajastu ballettikunsti. Peaballettmeistrina on Tiit Härm koondanud ühe lipu alla sellised koreograafid nagu Mauro Bigonzetti ja "Coppelia", Luciano Cannito ja "Cassandra", Attila Egerhazi ja "Tullilind", Jorma Elo ja "Red With Me", Youri Vamosi ja "Shannon Rose". See on kooslus, mis hajutab tantsijate puhul amplituudi ja annab võimaluse järjest uuteks avanemisteks. Seejuures ei väljendu erinevused eksperimentaalitsemises, vaid maailmeliste ballettmeistrite jõuliselt isikupärasel koreograafias. Eelmainitute puhul üllatas kõik. Seninägemata liikumiste, grupeeringute, pooside, võtete, kombinatsioonide rikkus ja originaalsus. Enam kui vormi või idee uudsus väärts tähelepanu järjekindlus kõikide komponentide valikul, millega ballettmeister on oma taotlused realiseerinud.

Ballett üldse – absoluutselt uut ei tunnetanud

Pariisi *Grand Opera's* 1832. aastal esietendunud Filippo Taglioni "Sülfiidi" (Jean Schneitzhofferi muusika) kandis väljapaistev Taani koreograaf, muinasjutuvestja H. C. Anderseni sõber, kirjanduslikult andekas ja sügavalt erudeeritud August Bournonville aastal 1836 Kopenhaageni teatri väikesele lavale. Lava mõtmeist sõltuvalt muutis ta osaliselt koreograafiat ja rahalistest piirangutest tingituna tellis uue muusika noorelt heliloojalt Herman Severin Løvenskiöldilt. Bournonville'i järglased on varsti kahe sajandi vältel püüdnud "Sülfiidi" säili-

dada: nende lavastus on koreograafiliselt traditsioonitruu ja endiselt verivärsk.

Kindlasti pole Bournonville'i koreograafia täielikult ja iga täpithega säilinud. Igasuguse progressiga tantsutehnikas me kaotame midagi, kaotame tagasipöördumatult ja jäägitult. Tänapäev balletilavalt on kadunud pantomiim. Draamaballetist pärinev kurikuulus "kurtummade keel" ei elusta kaugeltki mineviku suurte miimide kunsti. Kuski on piir vana balleti detailide, olustiku, lendude "imede", butafooria jpm säilitamises ja nendest loobumises. Kuski on piir, millest ülestamine tähendab teose hävitamist, tema muutumist balletiks üldse.

Hingelaadil romantikutele on end ilusas loos kerge unustada. Üllilhtne süžee: Sülfiidi (õhuvaimu) pärast jättis nooruk maha oma kihlatu. Ent Sülfiid oli siiski vaid unelm ja see unelm hukkus kokkupuutel tõelisusega.

"Sülfiid" on tantsitud õrnalt ja siiralt. Laval on nähtavad kõik põhiliinid: fantaasia, meeleetus, müstilisus, kirk. Kõike väljendavad tantsivad kehad.

Ükskõik millistel esietendusel otsime alati põhimõtteliselt uut – olgu siis idees või vormis. Seekordse lavastuse puhul absoluutselt uut ei tunnetanud. Plastilist joonist kannavad silmale harmoonilised poosid ja võtted: kaunis ja naiivne romantilise tantsu *bel canto*, õigemini *bella dansa*. Ilmselt selleks romantism XXI sajandi laval ongi, et tõeada: minevikustiile pole meil vaja mitte ainult balletiajaloo, vaid balleti oleviku ja veel rohkem tema tuleviku tarvis. Täiuslik, läbinisti tantsuline stiil oma säilinud lavastusega on see, mida tuleb hoida ja säilitada. Balletiteater ei ole lõbuasutus, kus iga hinna eest uus ja omamoodi on kõige parem.

Puudus särav solist

Osatäitjad veensid, et tänane Estonia ballett on unifikseerimata tantsijate kooslus. Nägin klassikalise kooli valdamist tasemel, mis lubab pidada kõiki osatäitjasi kordaläinuks. Suur kunst, mille aluseks on täiusetaotlus, algab isiksusest. Seekordne balletilavastus osutas ereda staari puudumisele, nii nais- kui meessoolistide seas. Aksiooni ülekordamine, et maa-kerat tiirleb ja pöörleb – eks me ise tea, ümber mille või kelle.

Kõik tegelased, kes tulid esimeses vaa-

lavastuse elavaks muuta. Lavakujundus tagas oma taotluslikus arhailisuses ja detailirohkuses pildilise elavuse ning äratuntavuse. Samas tõstata seegi kujundus igavikulise probleemi Estonia täielikust sobimatuses dekoratsiooni ja balletirühma koosluseks. Meie esindusteatri lava mõtmed panevad hābenema nii tegijad kui vaataja.

Pikale *entrēe*'le julgen nüüd lisada ka ühe küsitavuse. Rahvusooperi repertuaaris on koreograaf A. Bournonville'i looming olnud 1982. aastal (seesama "Sülfiid"), 1993. aastal ("Armastuse muinasjutt") ja 1995. aastal ("Konservatoorium"). Kõigil kolmel korral klassikaliselt vāārikas teostuse.

Seekordse valiku pöördumisel romantilise balleti poole on teater teinud järjekordselt Bournonville'i suunal ja kahe 35minutilise vaatusega on loodud kõik, mida luua andis. Avastamata punktist balletigeograafias tutvustasid taanlased end toredasti. Kuid romantilise bal-

REAKTSIOON

Paraku tunnen jälle sisemist sundi reageerida teatri, kriitika ja ajalehe(toimetaja) teemal ja suunas. Pole mingi uudis, et teatriarvustuste pähe või asemel on ikka ja jälle avaldatud pehmelts öeldes jama, tehtud nii kirjutajale (kui ta ise on suuteline sellest aru saama), väljandele, teatritöölle kui ka lugejale (publikule) karuteene. Piisavalt laisa ja üsna ükskõiksena ajab mind reageerima tõesti ainult eriti silma- ja ajjutorkav nõmedus ja ülekohtus. (Saan aru, et muu riigis toimuva kõrval on see täiesti tühine, aga alustangi tasapisi väikestest asjadest.)

Kuigi Eesti Ekspressi kultuurilisa Areen on ikka üldjoontes olnud selline kergem ja noortepärasem ning vähemalt asjalikud teatriarvustused pole ka just igapädalased, on kuidagi selline mulje või tunne jäänud, et tegemist on ikka toekamate kultuurikülgedega kui mõnes teises laiatarbelehes. Sellest ka minu nõrdimus.

25. jaanuaril ilmus seal kellegi Liina Jürgeni tekstike Jüri Lumiste lavastuse "Beautiful Bodies" teemal, mis esietendus hiljuti Vanemuises. Lugejale antakse teada (infot jagab toimetaja), et järgnev ongi väljavõte selle

Opera on võrdse Peterburi Maria teatriga balleti parimate traditsioonide hoidja ja kandja.

Kuhu jäi XIX sajandi romantism?

1972. aastal restaureeris Pierre Lacotte *Grand Opera's* Taglioni "Sülfiidi" originaalversiooni, mis oli 50 minutit pikem, kui pakub Estonia "Sülfiidi" tõlgendades aastal 2007. Oma ülikõrge kullaprooviga määrab Lacotte'i töö paljuski tänase Euroopa balletiteatri näo, viies vaataja balletikunsti juurteni, näidates, kui tugevalt ja harali on kinnistunud selle traditsioonid. Miks vāālditi ahvatlevat kutset sõõsta koreograafia-klassikas uuele, seni avastamata ringile, kus 1832. aasta vormi ja traditsioonide kaudu heliseks laval romantism ajastuomase vaimuse ja kultuuriga?

Edevus ei luba jätta lisamata: teatrist lahkun Eesti kõigi aegade ja lavastuste mahukaima ja sisukaima kavaraamatuga. Suur tänu Stella Tillole 58 vāārtusliku lehekülje eest.

ajakirjaniku veebipäevikust ning siis saame triviaalsetest "vaimukustest" aru, et Lumiste lavastus Jürgenile ja tema sõpradele ei meeldinud kohe üldse, meeldisid mõned näitlejad jne. Kuna ma pole lavastust näinud, siis vaidlema ei kutsu, vahest isegi nõustuksin. Seda enam, et see on kirjutatud blogis ja kelle asi see üldse on, mida keegi poolsalaja kusagil arvab, loevad seda üksikud ja kogu lugu.

Tegelikult ei saagi kirjutajale midagi ette heita, kui ta just vägivallaga ähvardades ei sundinud toimetajat oma "mõtteid" ja tundeid avaldama. Kui väljareklaamitud kultuuriküljel on väljareklaamitud teatriarvustuse asemel piinlik ajaleheruumi täide, õigemini ajaleheruumi raiskamine, seda just teatriarvustuse kontekstis ja arvelt, siis tekib lihtsalt küsimus, et millistel kaalutlustel toimetaja selletaolisi asju avaldab? Kas see oli mingi nali või on toimetajal isiklikult midagi nimetatud teatri või konkreetset selle lavastaja või näitlejate vastu? Kas teatritoimetaja ei peaks hoolitsema selle eest, et ka kõige halvem lavastus saaks vāārilise arvustuse, aga mitte mingi vaimuvaese mõnitsuse osaliseks.

Rait Avestik